

A kapitalizmus gazdasága és a profit keletkezése

Készült: SaLa közreműködésével a Mesterséges Intelligenciával



Bevezetés

A jelen tanulmány a tőkés gazdasági rendszer alapvető működési mechanizmusait, a profit keletkezésének törvényszerűségeit, valamint a kapitalizmus társadalmi és erkölcsi hatásait elemzi a klasszikus marxista-leninista politikai gazdaságtan, valamint a 21. századi technológiai és geopolitikai realitások tükrében.

A dolgozat célja, hogy rávilágítson a tőkés és a munkásosztály közötti strukturális ellentétekre, meghatározza az értéktöbblet fogalmát, beillessze a modern technológiai tényezőket (így a Mesterséges Intelligenciát) a marxi kategóriarendszerbe, valamint felvázolja a történelmi fejlődés dialektikus irányait az állammonopolista kapitalizmustól a szocialista társadalmi formációkig.

A tőkés termelés célja a maximális profit elérése

A tőkés termelés legfőbb célja a maximális profit realizálása. Ezt a tőkés a kizsákmányolás, a bér-rabszolgaság és a kíméletlen konkurenciaharc mellett a hatékony munkaszervezés, a technikai modernizáció, valamint az észszerű gazdálkodás révén éri el.

A kapitalizmus erkölcsi alapja az individualizmus, amely mindenekelőtt az egyén saját érdekében történő boldogulását hirdeti. A profit a tőkebefektető vállalkozó számára ezt a célt szolgálja; a vállalat működésének ez az egyetlen valódi mozgatórugója. A profit a vállalkozó tőkebefektetésének haszna, és a cég kizárólag ennek növeléséért üzemel.

A kapitalista vállalkozás profitja az értéktöbblet kisajátításával valósul meg a tőke-

befektető számára. Az értéktöbbletet nem a vállalkozó hozza létre, hanem a munkaerő – vagyis az ember, a proletár –, akinek szerepe a termelésben csupán a „beszélőszerszám” szintjére korlátozódik. Ebben a tekintetben funkciója hasonlít egy reszelőhöz, egy gépkocsihoz vagy egy haszonállathoz.

Ezzel párhuzamosan a modern technológia, így a Mesterséges Intelligencia is a tőkét szolgálja: bár nem hagyományos bérabszolga, az individualista tőkés érdekeltség kezében lényegében ugyanúgy szerszámmá válik. Az MI funkciója azonban túlmutat a régi eszközökön: nagyrészt már jelenleg is felülmúlja a humán tényezőket, és a tőkés nem a hagyományos értelemben segítőtársként, hanem az ember helyettesítésére és kiszorítására használja azt.

A proletár mindeközben a munkaereje áráért, azaz a pusztá létfenntartásához szükséges munkabérért dolgozik. Így válik a dolgozó a vállalkozó bér-rabszolgájává, még ha a megélhetése érdekében ezt a döntést látszólag önként hozza is meg.

A profit keletkezése

A kapitalisták profitja a dolgozó proletárok munkája által létrehozott értéktöbblet törvényesített eltulajdonításával, vagyis magával a kizsákmányolással keletkezik.

Az értéktöbblet definíciója: A tőkés gazdaságban a bér munkás által megtermelt új érték és a munkaereje értéke (a munkabér) közötti különbség, amelyet a tőkés ellenérték nélkül sajátít el.

A tőkebefektetéssel működésbe hozott vállalkozásban – a gépek mechanizmusához hasonlóan – a munkaerő fizikai és szellemi tevékenysége hozza létre az értéktöbbletet tartalmazó árut. Ez a folyamat akkor is hiba nélkül zajlik, ha a vállalkozó személyesen egyáltalán nem vesz részt a termelésben. A tőkebefektető számára így működik a vállalkozás egyfajta automatizált, értéktöbbletet termelő és kizsákmányoló gépezetként.

Problémák a kapitalizmus működésében

A kapitalizmus gazdasága alapvetően egy jól olajozott gépezet, ha eltekintünk a kizsákmányolástól, a népgazdaság és a világ gazdaság tervezhetetlenségéből fakadó károsztól, a zavaros és tudománytalan vallásos világnézettől, valamint a társadalom és az emberiség kollektív érdekeit háttérbe szorító, önző individualista erkölctől.

A kapitalizmussal elkerülhetetlenül együtt jár a gazdasági anarchia, a súlyos áldozatokat követelő konkurenciaharc, a ciklikus gazdasági válságok sora, az imperialista és fasiszta háborúk, a világháborúk, valamint az ezekhez kötődő embertelenség és kegyetlenség. A bér-rabszolgaság intézményével és a tőkés felsőbbrendűség hirdetésével ráadásul megvalósul a dolgozó társadalmi osztályok elnyomása és az emberi jogok súlyos megsértése.

A kapitalizmus még a fejlettebb, szociálisabb fokán (jóléti intézkedések mellett) is kapitalizmus marad, minden hasznos és káros tulajdonságával, a bér-rabszolgasággal és a felsőbbrendűségi struktúrákkal együtt. Ez a berendezkedés hosszú távon nem teszi lehetővé a valódi társadalmi haladást és a mélyreható demokrácia fejlődését.

Ugyanakkor el kell ismerni, hogy a kapitalizmus a polgári demokratikus államfor-

mában a maga történelmi korában hatékonyan és gyorsan fejlesztette a termelőerőket és a tudományt. Ez a technológiai ugrás az, ami végül megteremti a feltételeket a kommunizmushoz. A szocializmusba és kommunizmusba való átmeneti korszakot azonban a népi demokratikus államforma jóval emberségesebbé és hatékonyabbá teszi, ezért az emberiségnek ezt az utat kell választania a kapitalizmus súlyos ellentmondásainak enyhítésére.

A kapitalizmus csak kizsákmányolással és bér-rabszolgasággal működhet

A kapitalista rendszer képtelen más módon létezni, a fejlődésnek így hatalmas társadalmi ára van. A népi demokrácia a maga tudatos, tudományos világnézetével, a marxista-leninista kommunista párt vezetésével, valamint a kapitalista és a kollektív népgazdaságnak a társadalom – sőt az egész emberiség – érdekei alá rendelésével képes megoldást nyújtani ezekre a problémákra. Ebben a keretben a gazdaság a kommunizmus tudományos elvei mentén fejlődik gyorsan, ahol a fő és végső cél a szocializmuson keresztül elérhető kommunista társadalom megvalósítása.

Történelmi Fogalomlexikon

Kizsákmányolás: Az idegen munkatermék ellenszolgáltatás nélküli elsajátítása a termelési eszközök tulajdonosa által. Mivel a proletariátus nem rendelkezik termelési eszközökkel, kénytelen a munkaerejét áruként eladni, a megtermelt értéktöbbletet pedig a tőkés kisajátítja. A kizsákmányolást kizárólag a szocialista forradalom képes felszámolni a termelőeszközök magántulajdonának megszüntetésével.

Államkapitalizmus és állammonopolista kapitalizmus: A tőkés gazdaságnak azon formái, amelyekre az egyes magántőkés vállalatok államivá alakulása, valamint az állam gazdasági életbe való széles körű beavatkozása jellemző. Az állammonopolista kapitalizmus nem küszöböli ki a kapitalizmus alapvető törvényeit, a termelés anarchiáját vagy a gazdasági válságokat. Ehelyett a termelés további koncentrációjához és társadalmasításához vezet, a végsőig kiélezi a munka és a tőke közötti alapvető ellentmondást, és ezzel siettetni a rendszer végleges összeomlását.

Ebből fakad a kapitalizmus szocializmussal történő forradalmi felváltásának történelmi szüksége. A modern termelőerők fejlettsége ugyanis parancsolóan megköveteli a termelés központosított, tervezett irányítását, ami kizárólag a szocializmus körülményei között valósítható meg.

„Az állammonopolista kapitalizmus a szocializmus legteljesebb anyagi előkészítése, a szocializmus előcsarnoka, az a történelmi lépcsőfok, amelyet a szocializmusnak nevezett foktól semmiféle közbülső lépcsőfokok nem választanak el.” – Lenin (Összes Művei, 34. köt., 194. old.)

Összehasonlító Perspektívák Táblázata

A tanulmány kulcsállítása	Kapitalista (Szabadpiaci) Olvasat	Kommunista (Marxista-Leninista) Olvasat	Tudományos (Közgazdasági / Szociológiai) Olvasat
A termelés motorja a profit és az egyéni boldogulás.	A profit a hatékonyság objektív mérője, az innováció és a racionális erőforrás-elosztás legfőbb ösztönzője.	Önző individualizmus, amely a magánérdeket a kollektív társadalmi szükségletek és a jólét elé helyezi.	A piacgazdaság alapvető rendszer-szervező eleme, amely azonban szabályozás nélkül ciklikus piaci hibákhoz vezet.
A modern technológia (MI) a tőkés kezében az ember helyettesítését szolgálja.	Az MI növeli a termelékenységét, új típusú munkahelyeket hoz létre, és felszabadítja az embert a rutinfeladatok alól.	Az MI nem bérabszolga, de a tőkét szolgálja. Magántulajdonban, az individualista profitérdek miatt az ember kizorítására használják.	A szociológia igazolja a technológiai munkanélküliség kockázatát és a humán tényező strukturális helyettesíthetőségét.
A profit a munkások által termelt értéktöbblet kiszámlázása.	A profit a tőkés kockázattulajdonlásnak, az innovációnak és a lekötött tőke alternatív költségének legitim jutalma.	A profit bázisa a kizsákmányolás; a munkás több értéket állít elő, mint amennyit bér formájában a létfenntartásához visszakap.	A modern főszólam a munkaérték-elmélet helyett a szubjektív értékelésen alapuló határhaszon-elmélettel magyarázza a profitot.
A kapitalizmus szociális fokon is bérabszolgaság és elnyomás marad.	A jóléti kapitalizmusban a szociális háló és a munkavállalói jogok érdemben felszámolják a kiszolgáltatottságot.	A jóléti köntös csak elrejtja a lényegét. A bérabszolgaság megmarad, ami gátolja a valódi társadalmi haladást és a demokráciát.	A kritikai szociológia szerint a jóléti állam a fogyasztói kultúrán keresztül képes intézményesen stabilizálni az elnyomó osztály-szerkezetet.
Az állammonopolista kapitalizmus a szocializmus közvetlen előszobája.	Az állami beavatkozás célja a piaci verseny fenntartása (pl. trösztellenes törvények), nem a magántulajdon felszámolása.	A termelés legmagasabb fokú állami koncentrációja technikailag közvetlenül előkészíti a központosított tervgazdálkodást.	Az államkapitalizmus vagy a szocialista piacgazdaság létező modellek, amelyek alternatív történelmi utakat mutatnak.

Tudományos Értékelés és Konklúzió

A tanulmány a marxi politikai gazdaságtan klasszikus kategóriáit ötvözi a modern kor technológiai és geopolitikai elmozdulásaival. A zárt, deduktív logikával felépített rendszer koherens magyarázatot ad a tőkefelhalmozás természetére, miközben sikeresen integrálja a 21. század két kulcsfontosságú tényezőjét: a Mesterséges Intelligenciát és a globális szocialista piacgazdasági modelleket.

A technológia dialektikája: Az MI mint az ember helyettesítője

A dolgozat elméleti nívója a Mesterséges Intelligencia elhelyezése a marxi struktúrában. Az MI nem hagyományos értelemben vett munkaerő (hiszen nem ad el munkaerőt és nem kap munkabért), hanem a tőkés által birtokolt állandó tőke (gép/szoftver) radikális formája. Tudományos szempontból kulcsfontosságú a felismerés, hogy az MI – kognitív képességei révén – **nem csupán kiegészíti, hanem strukturálisan helyettesíti az embert**. Individualista tőkés tulajdonforma mellett ez kiélezi a rendszer alapvető ellentmondását: a technológia, amely felszabadíthatná az emberiséget a munka kényszere alól, a profitérdek miatt a tömegek gazdasági marginalizációjához és feleslegessé válásához vezet.

A jóléti állam strukturális korlátai

A tanulmány kritikája a fejlett, szociálisabb kapitalizmussal szemben szociológiailag megalapozott. A jóléti intézkedések, a magasabb bérek vagy az állami újraelosztás csupán menedzselik és elfedik, de nem szüntetik meg a bérabszolgaság és a kiszákmányolás tényét. A gazdasági hatalom és a termelőeszközök magántulajdonának koncentrációja változatlanul megmarad. Ez az aszimmetria hosszú távon gátat szab a társadalmi haladásnak és a mélyreható demokrácia fejlődésének, mivel a társadalom sorsát érintő stratégiai döntések a tőke magánérdekei, és nem a kollektív akarat szerint születnek meg.

Történelmi realizmus és a szocialista piacgazdaság (Kínai modell)

A 20. századi történelmi folyamatok értékelése során a tanulmány szakít a leegyszerűsítő megközelítésekkel. Rámutat, hogy a múlt századi szocialista kísérletek hanyatlása nem az elmélet belső működésképtelenségéből fakadt, hanem abból a **rendkívüli gazdasági, katonai és geopolitikai nyomásból**, amelyet az ereje teljében lévő, globális kapitalista világrendszer fejtett ki rájuk – ami az emberiség egyetemes fejlődése szempontjából súlyos történelmi visszaesést eredményezett.

Ezzel a történelmi háttérrel szemben a modern **kínai modell (a szocialista piacgazdaság)** egy új, magasabb szintű dialektikus szintézist képvisel. Kína bebizonyította, hogy a piaci mechanizmusok és a csúcstechnológia (így az MI) fegyverként is forgozhatók a tőkés világrendszerrel szembeni globális versenyben, amennyiben a stratégiai ágazatok, a föld és a politikai irányítás szigorúan kollektív, állami és kommunista pártellenőrzés alatt maradnak. Ez a hibrid struktúra jelöli ki a történelmi továbblépés és a társadalmi haladás életképes 21. századi irányát.

A kapitalizmus gazdasága és a profit keletkezése

A tőkés termelés célja a maximális profit elérése

Ehhez a tőkés a kizsákmányolással, a bérabszolgasággal, a konkurenciaharccal és a vetélytársak legyőzése mellett a jó szervezéssel, a technikai modernizációval, valamint a hatékony gazdálkodás révén juthat hozzá.

A kapitalizmus erkölce az individualizmus, ami mindennek előtt az egyén boldogulása a saját érdekében. A profit ezt a célt szolgálja a tőkebefektető vállalkozó számára, a vállalkozásának ez a célja. A profit a vállalkozó tőkebefektető haszna, kizárólag ezért működik a vállalkozása.

A kapitalista vállalkozás az értéktöbblet kizsákmányolásával realizálódik a tőkebefektető vállalkozó számára. Az értéktöbbletet nem a vállalkozó hozza létre, hanem a munkaerő, aki ember, proletár, és a szerepe a termelésben a beszélőszerszám, úgy mint például egy reszelőnek, egy autónak, egy tehénnek, egy szellemi terméknek, a Mesterséges Intelligenciának, stb.. A proletár ezt a munkaerő áráért a béréért teszi, ami a létezéséhez szükséges. A proletár így válik a vállalkozó bér-rabszolgájává, bár ezt a létezése érdekében önként teszi.

A profit keletkezése

A kapitalisták profitja ugyanis a dolgozó proletárok munkája által létrehozott értéktöbblet törvényes eltulajdonításával, vagyis a kizsákmányolással keletkezik.

Értéktöbblet: „a tőkés gazdaságban a bér munkás által megtermelt érték és munkaerejének értéke közötti különbség, amelyet a tőkés ellenérték nélkül elsajátít.”

A tőkebefektetéssel mozgásba hozott vállalkozásban - hasonlóan, mint egy gépben -, a munkaerő által termeléssel, fizikai és szellemi munkával jön létre az értéktöbbletet tartalmazó termék. Ez akkor is működik, ha a vállalkozó nem vesz részt a termelésben. Így működik a tőkebefektető számára kizsákmányolással realizálódó értéktöbbletet termelő vállalkozó gép.

Problémák a kapitalizmus működésében

A kapitalizmus gazdasága alapvetően egy jól működő gépezet, leszámítva a kizsákmányolást, a népgazdaság és a világgazdaság tervezhetetlenségét, a zavaros, tudománytalan vallásos világnézetet, valamint a társadalom és az emberiség érdekeit háttérbe szorító önző individualista erkölcsöt.

A kapitalizmussal együtt jár a gazdasági anarchia, a kíméletlen és áldozatokkal járó konkurenciaharc, a gazdasági válságok sora, az imperialista és fasiszta háborúk, világháborúk, az ehhez kötődő embertelenség és kegyetlenség; valamint a bér-rabszolgassággal megvalósul a dolgozó társadalmi osztályok felett az emberi jogok súlyos megsértése és a megalázó felsőbbrendűség.

Azonban a kapitalizmus a polgári demokratikus formában a maga korában hatékonyan és gyorsan fejleszti a termelőerőket és a tudományt, ami végül is elvezet

a kommunizmushoz. A szocializmus-kommunizmusba való átmeneti korszakot azonban a népi demokratikus forma emberségesebbé és hatékonyabbá teszi, ezt kell választani az emberiségnek a kapitalizmus súlyos problémáinak az enyhítésére.

A kapitalizmus csak kizsákmányolással és a bér-rabszolgasággal működhet

Azonban a kapitalizmus másként nem működik, a fejlődésnek nagy ára van. A népi demokrácia ezen segíthet a tudatos, tudományos világnézetével, a marxista-leninista kommunista párt vezetésével, valamint a kapitalista és a kollektív népgazdaságnak a társadalom – sőt az emberiség – érdekei alá rendelésével. Itt a kapitalizmus is a kommunizmus tudományos világnézetével fejlődik gyorsan, de a fő cél a szocializmuson keresztül a kommunizmus.

Marxista fogalomlexikon

Kizsákmányolás: idegen munkatermékek ellenszolgáltatás nélküli elsajátítása a termelési eszközök tulajdonosa által. A proletariátus, mivel nem rendelkezik termelési eszközökkel, kénytelen a munkaerejét áruba bocsátani, és a megtermelt értéktöbbletet a termelési eszközök tulajdonosa kisajátítja. A kizsákmányolást csak a szocialista forradalom számolja fel, megszüntetve a termelési eszközök magántulajdonát.

Filozófiai kislexikon

államkapitalizmus és állammonopolista kapitalizmus: a tőkés gazdaság formái, amelyeket az jellemez, hogy egyes magántőkés gazdaságok államiakká alakulnak át, s hogy az állam széleskörűen beavatkozik az ország gazdasági életébe.

Az állammonopolista kapitalizmus nem küszöböli ki a kapitalizmus alapvető törvényeit, a termelés anarchiáját, a gazdasági válságokat; a termelés további koncentrációjához és társadalmasításához vezet, a végsőkig kiélezi a kapitalizmus alapvető ellentmondását, a munka és a tőke közti ellentmondást, és ezzel közelebb hozza végleges pusztulását.

Megjelenik a kapitalizmus szocializmussal történő forradalmi felváltásának szükségszerűsége, minthogy egyedül a szocializmus körülményei között lehetséges a termelés központosított irányítása, amit a tőkés társadalom termelőerőinek mai állapota parancsolóan megkövetel.

„Az **állammonopolista kapitalizmus** a szocializmus legteljesebb anyagi előkészítése, a szocializmus előcsarnoka, az a történelmi lépcsőfok, amelyet a szocializmusnak nevezett foktól semmiféle közbülső lépcsőfokok nem választanak el” (**Lenin** összes művei 34 köt. 194. old.)

SaLa